

ARAŞTIRMA MAKALESİ

ERTELENMİŞ VERGİLERİN DÖNEM NET KÂRINA ETKİSİNİN ANALİZİ

ANALYSIS OF THE EFFECT OF DEFERRED TAXES ON PERIOD NET PROFIT

Dr. Öğr. Üyesi Münevver KATKAT ÖZÇELİK*

ÖZ

Bu çalışmanın amacı, ertelenmiş vergilerin işletmelerin dönem net kârına etkisini ve etkinin yönünü incelemek, hedef kâr elde etmek için kâr yönetimi stratejisi olarak kullanılabilirliğini test etmektir. Çalışmada, 2017-2019 yılları arasında BİST’te “Gıda İçecek ve Tütün Sektöründe” kayıtlı olan 27 şirketin verileri esas alınarak içerik analizi yöntemiyle değerlendirilmiştir.

Araştırmada ertelenmiş vergilerin raporlanması ve raporlanmaması hallerine göre dönem net kâr/zararı ve ikisi arasındaki fark hesaplanarak, ertelenmiş vergilerin şirketlerin kazançlarını ne yönde etkilediği tespit edilmeye çalışılmıştır.

Araştırma sonucunda, ertelenmiş vergilerin etkisinin daha çok kârda artış ve zararda azalış olarak pozitif yönde olduğu görülmüştür. Kâr artışı ve zarar azalışı görülen şirketlerde ertelenen vergi geliri, zarar artışı ve kâr azalışı görülen şirketlerde ise ertelenen vergi gideri kullanıldığı tespit edilmiştir. Bu sonuca göre, ertelenmiş vergi gelirlerinin kazanç yönetimine pozitif, ertelenmiş vergi giderlerinin ise negatif yönde etkisi olacağı ve ertelenmiş vergilerin kâr yönetiminde kullanılabileceği sonucuna varılmıştır.

Anahtar Sözcükler: Ertelenmiş vergiler, UMS-12, Dönem Net Kârı, Kâr Yönetimi

ABSTRACT

The purpose of this study was to examine the effect of deferred taxes on the period net profit and the direction of its effect and to test its usability as a profit management strategy to achieve target profit. In the study, the content analysis

* Artvin Çoruh Üniversitesi Hopa İİBF İşletme Bölümü, eposta:mkatkat@artvin.edu.tr. ORCID: <https://orcid.org/0000-0001-7299-7952>

method was used based on the data of 27 companies registered in the “Food, Beverage and Tobacco Sector” in BIST between the years 2017-2019.

In the study, it was aimed to determine how the deferred taxes affect the earnings of the companies by calculating the period net profit/loss and the difference between the two according to the reported and not reported deferred taxes.

As a result of the research, it was seen that the effect of deferred taxes is mostly positive due to an increase in profit and a decrease in loss. It was determined that deferred tax revenue was used in the companies with an increase in profit and decrease in loss, while deferred tax expense was used in the companies with an increase in loss and decrease in profit. According to this result, it was concluded that deferred tax revenues will have a positive effect on profit management, and deferred tax expenses will have a negative effect, and that deferred taxes can be used in profit management.

Keywords: Deferred taxes, IAS-12, Period Net Profit, Profit Management

1. GİRİŞ

İşletmelerin vergi mevzuatına göre hesaplanmış olan kârı ile Uluslararası Finansal Raporlama Standardına göre hesaplanmış olan kârı arasındaki fark UMS 12 Gelir Vergileri Standardına göre “ertelenmiş vergi” yoluyla finansal tablolara yansıtılmaktadır (Özcan, 2016, s. 144). Söz konusu Standarda göre, gelecekte vergilenebilecek gelirler için ertelenmiş vergi borcu, gelecekte indirilebilecek giderler için ertelenmiş vergi alacağı kayıtlara alınmakta ve finansal tablolarda gösterilmektedir (Kılıç, 2008). Böylece, Akdoğan (2013)’a göre, bu standartla hem her dönemin net kârının, hem de işletme performansının ölçümünün ve ortaklara dağıtılacak temettü tutarının belirlenmesinin doğru bir şekilde hesaplanması sağlanmaktadır (Cavlak ve Cebeci, 2017, s. 50). Dönemin gerçek net kârına ulaşmak için dönemler arası vergi dağıtımının yapıldığı yöntem “Vergi Ekili Muhasebe Yöntemi” denilmektedir. Muhasebenin dönemsellik ilkesinden sapmaya yol açan ticari kâr- mali kâr ayrımının etkisinin finansal tablolarda giderilmesi için kullanılan ertelenmiş vergi de dönemler arası vergi dağıtımını yapmaktadır. (Ergin, 2016). Ertelenmiş vergi olgusu uluslararası muhasebe literatüründe çeşitli açılardan incelenmiştir. Muhasebe ve vergilendirilebilir gelir arasındaki geçici farklılıklar, gelir vergisi raporlama modellerinin avantajları ve

dezavantajlarının karşılaştırılması, ertelenmiş vergilerin finansal tablolarda ne ölçüde ortaya çıktığı, şirketlerin performanslarının değerlendirilmesi için ne kadar önemli oldukları ve kazançları yönetmek için ertelenmiş vergilerin fırsatçı kullanımı üzerine araştırmalar yapılmıştır. Yapılan araştırmalarda zıt sonuçlara ulaşılmıştır. Bazıları ertelenmiş vergilere karşı gelirken diğerleri ertelenmiş vergilerin uygunluğunu teyit etmişlerdir (Vuckovic-Milutinovic and Lukic, 2013,s. 27).

Ülkemizdeki literatür incelemelerinden ertelenmiş vergilerin daha çok hesaplama ve muhasebeleştirme yönünde yapıldığı, ampirik incelemelerin sayısının az olduğu tespit edilmiştir. Bu nedenle, ertelenmiş vergilerin işletmelerin dönem net kârına etkisini ve kâr yönetimi stratejisi olarak kullanılabilirliğini ampirik olarak tespit etmek amacıyla bu çalışma yapılmıştır. Çalışmada 2017-2019 yılları arasında BİST'te “Gıda, İçecek ve Tütün Sektöründe” kayıtlı olan 27 şirketin verileri içerik analizi yöntemiyle incelenmiştir. Çalışmada bütünlük sağlamak amacıyla öncelikle kavramsal çerçeve oluşturulduktan sonra konu ile ilgili literatüre ve analizle ilgili yöntem ve bulgulara yer verilmiştir.

2. ERTELENMİŞ VERGİ KAVRAMI

Muhasebe konusunda ticaret kanunları ve vergi kanunları arasında var olan farktan kaynaklanan ertelenmiş vergi, mali kâr üzerinden hesaplanan vergi tutarı ile ticari kâr üzerinden hesaplanan vergi tutarı arasındaki fark olarak tanımlanır (Sümer Göğüş, 2010, s. 14). Bu farklar, varlık ve borçların defter değerleri ile vergiye esas değerleri arasındaki geçici farklardan, gelecek dönemlere devreden kullanılmamış mali zararlardan ve vergi avantajlarından oluşur. Bir anlamda, ertelenmiş vergiler finansal tablolar ile kurumlar vergisi beyannamesi arasındaki ilişkiyi kuran köprü vazifesini görür (Ergin ve Ayanoğlu, 2015, s. 79). Collings (2013)'e göre ertelenmiş vergi aslında vergi makamlarına ödenen somut bir vergi değildir. Bu nedenle ertelenmiş vergi, somut bir vergi niteliğini kazanana kadar sanal bir vergidir (Cavlak ve Cebeci, 2017, s.50). Muhasebe kârı ve vergi kârı arasındaki farklılığa neden olabilecek hususlarla ilgili düzenleme TMS – 12 Gelir Vergileri Standardı ile getirilmiş ve bu Standart ertelenmiş vergilerin muhasebeleştirilmesi hakkında bir yol gösterici olmuştur (Tekşen, 2010, s. 315).

İşletmenin dönem kârını artırma ve azaltma yönünde etki gösteren ertelenmiş vergiler, etkinin niteliğine göre “sürekli” ve “geçici” farklar olarak

sınıflandırılırlar. “Sürekli Farklar” sadece meydana geldikleri dönemin vergi tutarını etkilerken, “Geçici Farklar” meydana geldikleri dönemden sonraki dönemin vergi tutarını da etkilerler (Sümer Göğüş, 2010, s. 14).

Yürürlükteki yasal düzenlemeler sonucunda ortaya çıkan sürekli ve geçici farklar ülkelere göre farklılık gösterirler (Tekşen, 2010, s. 300). Türk vergi sistemine göre şahıs işletmeleri ve şahıs şirketleri 193 sayılı Gelir Vergisi Kanununa, sermaye şirketleri ve ortak dışı iş yapan kooperatifler 5520 sayılı Kurumlar Vergisi Kanununa göre vergilendirilirler. Bu kanunlarda bulunan ve muhasebe kârı ile vergi kârı arasında farklara neden olan hükümlerden bazıları geçici farka bazıları da sürekli farka neden olurlar.

Sürekli farklar, ilgili vergi kanunları gereğince vergiye tabi olmayan gelirler ve kanunen kabul edilmeyen giderlerden kaynaklanır (Dinç, 2007, s.29; 5520 Sayılı Kanun). Sürekli farklara neden olan kanunen kabul edilmeyen giderlere örnek olarak “ vergi cezaları ve zamları, trafik cezaları ve zamları, 6183 Sayılı Kanun’a göre ödenen ceza ve tazminatlar, ödenmeyen SGK primleri, yasal sınırları aşan bağış ve yardımlar” verilebilir. Sürekli farklara neden olan vergiye tabi olmayan gelirlere örnek olarak ise “İştirak kazançları, yurtdışı inşaat onarma, montaj ve teknik hizmet karşılıkları, uluslararası anlaşmalarda yer alan kurumlar vergisine ilişkin istisnalar, serbest bölge kazançları, risk sermayesi ve gayrimenkul yatırım fonları ve ortaklıkları kazançları” gösterilebilir (Çalış ve Özöncel, 2017, s.130). Sürekli farklar dönemin vergisini etkilemekle beraber, gelecek dönemin vergisini etkilemez ve ertelenmiş vergi varlığı veya borcu oluşturmazlar. Bu nedenle de mali kâr üzerinden hesaplanan vergi tutarı, dönemin vergi gideri olarak dönem kârından indirilir ve net kâra ulaşılır, ayrıca bir işlem yapılmaz (Özkan, 2009, s. 98).

Geçici farklar ise muhasebenin ihtiyatlılık ve dönemsellik ilkeleri ile vergi kanunlarına göre gelirin elde edilmesi ilkesinden kaynaklanır ve vergi üzerindeki etkilerinin mutlaka hesaplanıp mali tablolara yansıtılması ve buna göre dönem net kârının düzeltilmesi gerekir. TMS 12 ve Türk Vergi Sistemine göre vergilendirilebilir geçici farka neden olabilecek uygulamalara örnek olarak “faiz gelirleri, eksik amortisman ayırma, geliştirme giderleri, duran varlıklarda değer artırımını, vadeli satışlar ve yenileme fonu”, indirilebilir geçici farka neden olabilecek uygulama örnekleri olarak da “şüpheli ticari alacaklar, stok değer düşüklüğü, kıdem tazminatları, geçmiş yıl zararları, ödenecek sosyal güvenlik kesintileri, koşullu borçlar ve kira giderleri gösterilebilir (Dinç, 2007, s. 29-35).

Bir varlığın kayıtlı değerinin işletme tarafından geri kazanıldığı veya yükümlülüğün vadesinde ödendiği dönemlerde mali kâr veya zararın tespitinde vergi matrahına dahil edilecek geçici farklar “vergilendirilebilir geçici farklar”, vergi matrahını azaltan fonksiyona sahip geçici farklar ise “indirilebilir geçici farklar” olarak adlandırılır. İşletmenin gelecek dönemlerdeki vergi yükünü azaltan indirilebilir geçici farklar üzerinden ertelenmiş vergi varlığı, işletmenin gelecek dönemlerde vergi yükünü artıran vergilendirilebilir geçici farklar üzerinden ise ertelenmiş vergi yükümlülükleri hesaplanır (Çalış ve Özöncel, 2017, s. 132-133).

Geçici farkların meydana geliş şekli aşağıdaki gibidir;

Aktif Kalemlerde; Muhasebe Değeri > Vergiye Esas Değer => Vergilendirilebilir Geçici Fark,

Muhasebe Değeri < Vergiye Esas Değer => İndirilebilir Geçici Fark,

Pasif Kalemlerde; Muhasebe Değeri < Vergiye Esas Değer => Vergilendirilebilir Geçici Fark,

Muhasebe Değeri > Vergiye Esas Değer => İndirilebilir Geçici Fark meydana gelir.

Vergilendirilebilir geçici farklar nedeniyle sonraki dönemlerde ödenecek vergi tutarı “Ertelenmiş Vergi borcunu (yükümlülüğünü)” oluşturur. Ertelenmiş Vergi Borcunun (EVB) hesaplanması aşağıdaki şekilde formüle edilebilir;

$$EVB = \text{Vergilendirilebilir Geç. Farklar} \times \text{Vergilendirme Döneminde Beklenen Vergi Oranı}$$

İndirilebilir geçici farklar, gelecek dönemdeki vergi matrahından indirim yapabilecek kaleme ait tutarı gösteren “Ertelenmiş Vergi Varlığını” oluşturur. Ancak, işletmenin gelecekte kâr etmesinin beklenmesi ve işletmenin bu vergi avantajından yararlanma olanağının bulunması durumunda ertelenmiş vergi varlığı oluşur. Ertelenmiş vergi varlığının (EVV) hesaplanması aşağıdaki şekilde formüle edilebilir;

$$EVV = \text{İndirilebilir Geçici Farklar} \times \text{İndirme Döneminde Beklenen Vergi Oranı}$$

Ertelenmiş vergi varlıkları, “Finansal Durum Tablosunun” duran varlıklar bölümünde, ertelenmiş vergi yükümlülükleri ise uzun vadeli yabancı kaynaklar bölümünde raporlanır (Akdoğan, 2006, s.3-5). “Ertelenmiş Vergi Varlıkları” ve “Ertelenmiş Vergi Yükümlülükleri” arasındaki olumlu fark “Ertelenmiş Vergi Gelirini”, olumsuz fark ise “Ertelenmiş Vergi Giderini” ifade eder. Bu farkların cari dönem vergi giderine eklenmesi ile işletmenin

toplam vergi gideri ya da geliri sonrası dönem net kârı elde edilir. Ertelenmiş vergi gelir ve giderleri “Kâr veya Zarar ve Diğer Kapsamlı Gelir Tablosunda” raporlanır. “Finansal Durum Tablosunda” gösterilen ertelenmiş vergi varlıkları ve yükümlülükleri yıllar itibariyle kümülatif olarak hesaplanırken, “Kâr veya Zarar ve Diğer Kapsamlı Gelir Tablosunda” gösterilen ertelenmiş vergi gelir veya giderleri sadece ilgili dönemde ortaya çıkarlar, kümülatif olarak hesaplanmazlar (Cavlak ve Cebeci, 2017, s. 51-52).

3.ERTELENMİŞ VERGİ VARLIĞI VE ERTELENMİŞ VERGİ BORCUNUN MUHASEBELEŞTİRİLMESİ

İndirilebilir geçici farklar üzerinden hesaplanan ve gelecek dönemlerdeki geri kazanılabilir vergi tutarını ifade eden ertelenmiş vergi varlıkları peşin ödenmiş gider niteliğindedirler. Bu nedenle EVV, duran varlıklar içerisinde yer alır, Tekdüzen Hesap Planında “muhasebenin dönemsellik ve tahakkuk ilkesi” ile ilişkilendirilen 28 no.lu Gelecek Yıllara Ait Giderler ve Gelir Tahakkukları hesap grubunda muhasebeleştirilir.

Vergilendirilebilir geçici farklar üzerinden hesaplanan ve gelecek dönemlerde ödenecek kurumlar vergisi rakamına ilave edilecek tutarlar olan ertelenmiş vergi yükümlülükleri ise peşin tahsil edilmiş gelirler niteliğindedirler. Bu nedenle EVB, uzun vadeli yabancı kaynaklar içerisinde yer alır ve Tekdüzen Hesap Planında “muhasebenin dönemsellik ve tahakkuk ilkesi” ile ilişkilendirilen 48 no.lu Gelecek Yıllara Ait Gelirler ve Gider Tahakkukları hesap grubunda muhasebeleştirilirler.

İşletmeler gerekli koşulların sağlanması halinde ertelenmiş vergi varlığı ile ertelenmiş vergi borcunu birbiriyle mahsuplaştırabilirler.

Ertelenmiş Vergi Varlığı > Ertelenmiş Vergi Yükümlülüğü => Ertelenmiş Vergi Geliri

Ertelenmiş Vergi Varlığı < Ertelenmiş Vergi Yükümlülüğü => Ertelenmiş Vergi Gideri oluşur.

Bu vergi etkileri “691 Dönem Kârı Vergi ve Diğer Yasal Yükümlülükler Karşılığı” hesabında muhasebeleştirilirler (Çalış ve Özöncel, 2017, s. 135-142).

Yapılan bu işlemler ile ertelenmiş vergi varlığı cari dönemin mali kârını artırıcı, ertelenmiş vergi yükümlülüğü ise azaltıcı yönde etkiler, cari dönemde fazla ödenen vergi gelecek dönemde geri kazanılır, ödenmeyen vergiler de

gelecek döneme taşınır. Böylece, cari dönemde meydana gelen geçici farklar gelecek dönemde kapanmış olur (Karakaya ve Sevim, 2016, s. 260).

Ertelenmiş vergi varlığı ve ertelenmiş vergi borcunun nasıl muhasebeleştirileceği aşağıdaki örnek yardımıyla açıklanmıştır (Özulucan ve Keleş, 2018, s. 36-45; Tekşen, 2010, s. 310-312).

İşletmede 31.12.2019 tarihinde;

1- Çalışanlar için 5.000 TL kıdem tazminatı karşılığı ayrılmıştır.
2- Vadesinde ödenmeyen ve şüpheli hale gelen 2.000 TL'lik senetsiz alacak için % 100 oranında karşılık ayrılmıştır.

3- 30.000 TL maliyetli makine yeniden değerlemeye tabi tutulmuş, yeni değeri 38.000 TL olarak tespit edilmiştir.

4- İşletmenin vergiye esas geliri 15.000, vergi oranı % 22'dir.

İşletmenin bu işlemlerle ilgili olarak 31.12.2019 tarihinde yapacağı kayıtlar aşağıdaki gibi olacaktır.

Örnekle ilgili verilerin muhasebeleştirilmesi:

1/a)

770 GENEL YÖNETİM GİDERİ H.	5.000	
472. KIDEM TAZMİNATI KARŞILIĞI H.		5.000
Kıdem tazminatına ilişkin karşılık ayrılması		

1/b)

283 ERTELENMİŞ VERGİ VARLIKLARI H.	1.100	
691. DÖNEM KÂRI VERGİ VE DİĞER YASAL YÜKÜMLÜLÜK KARŞILIKLARI H.		1.100
691.01 Ertelenmiş Vergi Varlıkları Gelir Etkisi		
Ertelenmiş vergi varlığının kaydı (5.000 x 0,22 = 1.100)		

Kıdem tazminatı için ayrılan karşılık tutarının henüz ödenmemesi nedeniyle vergi mevzuatı açısından kanunen kabul edilmeyen gider niteliği taşımaktadır. Bu nedenle, kıdem tazminatı karşılığının muhasebe değeri 5.000 olsa da vergisel açıdan değeri sıfırdır. Vergi mevzuatı ile muhasebe standardı arasındaki yaklaşım farkından kaynaklanan bu geçici fark ertelenmiş vergi varlığı olarak muhasebeleştirilir.

2/a)

128 ŞÜPHELİ TİCARİ ALACAKLAR H. 120. ALICILAR H. Alacak tutarının şüpheli duruma gelmesi	2.000	2.000
--	-------	-------

2/b)

654 KARŞILIK GİDERLERİ H. 129. ŞÜPHELİ TİCARİ ALACAKLAR KARŞILIĞI H. Şüpheli duruma gelen alacaklar için karşılık ayrılması	2.000	2.000
---	-------	-------

2/c)

283 ERTELENMİŞ VERGİ VARLIKLARI H. 691 DÖNEM KÂRI VERGİ VE DİĞER YASAL YÜKÜMLÜLÜK KARŞILIKLARI H. 691.01 Ertelenmiş Vergi Varlıkları Gelir Etkisi Ertelenmiş vergi varlığının kaydı (2.000 x 0,22 = 440)	440	440
---	-----	-----

Şüpheli ticari alacakların muhasebe değeri 2.000 TL olmasına rağmen vergisel açıdan bir değer taşımamaktadır. Bu fark indirilebilir geçici fark yaratarak ertelenmiş vergi varlığına neden olur.

3/a)

253. TESİS MAKİNE VE CİHAZLAR H. 522. M.D.V YENİDEN DEĞERLEME ARTIŞLARI H. Makinede değer artış kaydı (38.000-30.000)	8.000	8.000
---	-------	-------

3/b)

526 ERTELENMİŞ VERGİ FONU H. 483 ERTELENMİŞ VERGİ YÜKÜMLÜLÜKLERİ H. Ertelenmiş vergi yükümlülüğünün kaydı (8.000 x 0,22 = 1.760)	1.760	1.760
---	-------	-------

Yeniden değerlendirme sonucunda makinenin değerinde 8.000 TL'lik değer artışı meydana gelmiştir. Duran varlıklarda yeniden değerlemenin vergi mevzuatında kabul edilmemesi nedeniyle bu değer artışı geçici bir fark

yaratmakta ve ertelenmiş vergi yükümlülüğü olarak finansal durum tablosunda özkaynaklardan indirim şeklinde muhasebeleştirilmektedir.

4- Ertenilmiş vergi varlığı ile ertelenmiş vergi borcunun mahsuplaştırılarak muhasebeleştirilmesi (Akdoğan 2006: 5-6)

İşletmenin dönem vergi gideri (15.000 x 0,22)	= 3.300
Ertelenmiş vergi varlığı (1.100+440)	= 1.540
Ertelenmiş vergi yükümlülüğü	= 1.760
Net Ertenilmiş vergi yükümlülüğü (1.760-1.540)	= 220

691 DÖNEM KÂRI VERGİ VE DİĞER YASAL YÜKÜMLÜLÜK KARŞILIKLARI	3.520	
691.01 Dönem Karı Vergi Karşılığı	3.300	
691.02 Ertenilmiş Vergi Yükümlülükler Gider Etkisi	220	
370. DÖNEM KÂRI VERGİ VE YASAL YÜK. KARŞ.		3.300
483.ERTELENMİŞ VERGİ YÜKÜMLÜLÜKLERİ		220

Bir faaliyet döneminde ertelenmiş vergi varlığı ve ertelenmiş vergi yükümlülüğü arasındaki fark, “691 Dönem Kârı Vergi ve Diğer Yasal Yükümlülükler Karşılığı” hesabında muhasebeleştirilmektedir. Örnekte ertelenmiş vergi yükümlülüğü ertelenmiş vergi varlığından fazla olduğundan 220 TL’lik fark ertelenmiş vergi gider etkisi olarak muhasebeleştirilmiştir.

Ertelenmiş vergi yükümlülüğü ertelenmiş vergi varlığından az olsaydı ertelenmiş vergi gelir etkisi olarak aşağıdaki şekilde muhasebeleştirilirdi. (Yukardaki örneğin verileri kullanılarak yasal vergi karşılığı 3.300, ertelenmiş vergi varlığı 220 varsayımı ile)

691 DÖNEM KÂRI VERGİ VE DİĞER YASAL YÜKÜMLÜLÜK KARŞILIKLARI	3.300	
691.01 Dönem Kârı Vergi Karşılığı	3.300	
283 ERTELENMİŞ VERGİ VARLIKLARI	220	
370. DÖNEM KÂRI VERGİ VE YASAL YÜK. KARŞ.		3.300
691 DÖNEM KÂRI VERGİ VE DİĞER YASAL YÜKÜMLÜLÜK KARŞILIKLARI		220
691.03 Ertenilmiş Vergi Varlığı Gelir Etkisi		

4.ERTELENMİŞ VERGİLERİN DÖNEM NET KÂRINA ETKİSİ VE KÂR YÖNETİMİNDE KULLANILMASI

Ertelenmiş verginin dikkate alınmadığı (geleneksel muhasebe), ertelenmiş vergi yükümlülüğünün olması ve ertelenmiş vergi varlığının olması olarak üç durumda ertelenmiş vergilerin dönem kârı üzerindeki etkisi aşağıdaki gibi olacaktır (Akdoğan, 2006, s. 6).

(Dönem kârının 15.000, vergi karşılığının 3.300, ertelenmiş verginin gelir ve gider etkisinin 220 olduğu varsayımı ile)

Tablo 1. Ertelenmiş Vergilerin Dönem Kârı Üzerindeki Etkisi

	Geleneksel Muhasebe	Ertelenmiş vergi yükümlülüğünün olması (gider etkisi)	Ertelenmiş vergi varlığının olması (gelir etkisi)
Dönem Kârı	15.000	15.000	15.000
Vergi Karşılığı *__	(3.300)	(3.520)	(3.080)
Dönem Net Kârı	11.700	11.480	11.920

*(Ertelenmiş vergi yükümlülüğünün olması durumunda) vergi karşılığı (Dönemin vergi gideri) = Dönemin vergisi + vergi gider etkisi \rightarrow (3300+220= 3.520)

(Ertelenmiş vergi varlığının olması durumunda) vergi karşılığı (Dönemin vergi gideri) = Dönemin vergisi - vergi gelir etkisi \rightarrow (3.300-220= 3.080)

Yukarıdaki tablo incelendiğinde; net ertelenmiş vergi varlığının olması durumunda, ertelenmiş vergi geliri nedeniyle daha az gider yazmak suretiyle dönem net kârında artış, ertelenmiş vergi yükümlülüğünün olması durumunda ertelenmiş vergi gideri nedeniyle daha fazla gider yazmak suretiyle dönem net kârında azalış olduğu görülmektedir.

Genel Kabul Görmüş Muhasebe İlkeleri'ndeki (GKGMİ) esnekliklerden faydalanılarak (Altuk Özden ve Ataman, 2014, s. 13), muhasebe politikalarının seçimi, işletme faaliyetlerinin düzeyini değiştirecek kararlar veya gider ve gelirlerin sınıflandırılması gibi değişik yollarla işletmelerin kazançları yönetilebilmektedir (Adıgüzel, 2018, s. 64). Bu nedenle, ertelenmiş vergi varlığı ve ertelenmiş vergi yükümlülüğüne de müdahale edilerek işletmelerin finansal tablolarının manipüle edilmesi mümkün olabilmektedir (Ergin ve Ayanoğlu, 2015, s. 82). Ancak, finansal raporlar üzerinde yöneticilerin kullandıkları takdir yetkilerinin objektif ve rasyonel çerçevede mi yoksa manipülasyon amacıyla mı olduğunun belirlenmesi kolay değildir (Sakin, 2016, s. 181).

Enron, WorldCom ve A-hold gibi muhasebe skandalları firmaların kazançlarını istedikleri şekilde yönetebildiklerini kanıtlamışlardır. Bu nedenle akademik dünyada kazanç yönetimi konusunda birçok araştırma yapılmıştır.

Araştırmacıların bazıları, tahakkuk modelleri kullanarak kâr yönetimini tespit etme yöntemlerine odaklanmışlar, bazıları ise bu yöntemin hata içerdiğini belirtmişlerdir (Şimşek, 2015, s. 4). Kâr ile nakış akışı arasındaki fark olan tahakkuklar yoluyla gerçekleştirilen kâr yönetimi, tahakkukların değerini ve kaydedilme zamanını belirleyen kararların alınmasını ifade etmektedir. Tahakkukların artırılması ya da azaltılması suretiyle kâr rakamının değiştirilmesinin gerçekleştirildiği bu yöntemde, duran varlıkların faydalı ömürleri, alacakların tahsil edilebilirliği ve diğer dönem sonu ayrılan tahakkuklara ilişkin tahminlerin değiştirilmesi ile hedeflenen kâr rakamlarına ulaşılması sağlanmaktadır (Altuk Özden ve Ataman, 2014, s. 20).

Guay ve ark. (1996) tahakkuk modelinin hata içerdiğini iddia etmişlerdir. Bu varsayımın sonucunda Philips, Pincus & Rego (2003) tahakkuk modellerinin hatalarının ertelenmiş vergilerin dikkate alınması suretiyle azaltılabileceği varsayımı ile bir çalışma yapmışlardır (Şimşek, 2015, s. 4). Philips ve ark. tarafından yapılan çalışmada, işletmelerin zararlardan kaçınma, kâr düşüşlerinden kaçınma ve analistlerin kazanç tahminlerini karşılama hedeflerine ulaşmak için kazanç yönetimini tanımlamada ertelenmiş vergi giderinin uygulanması analiz edilmiştir. Araştırma sonucunda ertelenmiş vergi giderinin negatif ilişkiyle kazanç yönetimi üzerinde önemli bir etkisi olabileceği bulunmuştur. Araştırmaya göre işletmeler kârlılıklarını azaltmak için ertelenmiş vergi giderini kullanmaktadırlar. Bu araştırma Wijayanti (2006) tarafından ertelenmiş vergi giderinin şirketin kârlılığı arasında negatif ilişkiyle önemli bir etkisi olduğunu ortaya koyan araştırmayla desteklenmiştir. Yulianti (2005) tarafından yapılan çalışmada da kazanç yönetimi uygulamasında ertelenmiş vergi gideri incelenmiş ve zararları önlemek için kazanç yönetiminde ertelenmiş vergi giderinin kullanılabileceği tespiti yapılmıştır. Daha sonra Sumomba ve Hutomo (2012) da kazanç yönetimini tespit etmek için ertelenmiş vergi giderini kullanmıştır. Çalışmanın sonucu, ertelenmiş vergi giderinin kazanç yönetimini tespit edebileceğini kanıtlamıştır. Diğer taraftan, ertelenmiş vergi gideri ile şirketin kârlılığı arasında bir ilişkinin olmadığına ilişkin araştırmalar mevcut olduğu gibi (Alfian and Nurdayadi, 2019, s. 221-222), vergilerin kâr yönetiminin ötesine geçilerek muhasebe hilesinde kullanıldığına dair çalışmalar da bulunmaktadır (Ergin ve Ayanoğlu, 2015, s. 97).

5. LİTERATÜR TARAMASI

Literatür taraması sonucunda ertelenmiş vergilerin etkilerini ampirik olarak ortaya koyan çalışmalara ilişkin tespit edilen örneklere aşağıda yer verilmiştir. Uluslararası Literatürden Örnekler;

Lukic (2017) tarafından yapılan çalışmada, ertelenmiş vergilerin ticaret işletmelerinin performansı üzerinde etkisi Sırbistan'a özel bir bakış açısıyla kapsamlı olarak analiz edilmiştir. Araştırmada, seçilmiş perakendeci şirketlerin ertelenmiş vergi varlıkları ve ertelenmiş vergi yükümlülükleri karşılaştırılmış, ertelenmiş vergi yükümlülüklerinin ertelenmiş vergi varlıklarından daha yüksek olduğu, ertelenmiş verginin özel bir finansman kaynağı olarak kullanıldığı, ertelenmiş vergi yükümlülüklerinin bir çeşit “yasal” vergi kaçakçılığını ve (perakende) faaliyetlerin finansman kaynağını temsil ettiği belirtilmiştir.

Habanec (2018) tarafından Frankfurt Menkul Kıymetler Borsasında kayıtlı eczacılık işi yapan şirketlerin örneklemini üzerinde yapılan çalışmada, ertelenmiş vergi kategorisi ile hisse senedi fiyatları arasında bir ilişki olup olmadığı ve ilişkinin yönü araştırılmıştır. Araştırma sonucunda, hisse senedi fiyatları ile ertelenmiş vergi arasında negatif ilişki olduğu, ertelenmiş verginin artması halinde hisse senedi fiyatlarının düşeceği saptanmıştır. Bu sonucun şirketin ertelenmiş vergi kategorisi liderliğinin kâr ve zararı kasıtlı olarak etkileyebileceğine ilişkin önceden belirlenmiş bir hipoteze karşılık geldiği belirtilmiştir. Busonuçagöre, şirketlerin finansal tablolarının kanun ve muhasebe ilkelerine uygun olarak hazırlanıp hazırlanmadığını değerlendirmenin bir yolu olarak ertelenmiş vergi kategorisinin kullanılabilmesi şeklinde yorum yapılmıştır.

Alfian ve Nurdayadi (2019) tarafından Endonezya Menkul Kıymetler Borsası'nda işlem gören tüketici ürünleri sektöründe kayıtlı şirketlerin örneklemini üzerinde yapılan çalışmada, ertelenmiş vergi gideri ve vergi planlamasının şirketin kârına ve kâr yönetimine etkisi analiz edilmiştir. Analiz sonucunda, ertelenmiş vergi giderinin kazanç yönetimine pozitif yönde bir etkisi olduğu, vergi planlamasının kazanç yönetimini önemli ölçüde etkilemediği, ertelenmiş vergi giderinin şirketin kârlılığı üzerinde önemli bir etkisinin olmadığı tespit edilmiştir.

Rosharlianti ve Hidayet (2019) tarafından Endonezya Menkul Kıymetler Borsası'nda işlem gören imalat sektöründe kayıtlı şirketlerin örneklemini üzerinde

yapılan çalışmada, vergi planlaması ile ertelenmiş vergi yükümlülüklerinin kazanç yönetimi üzerindeki etkisi analiz edilmiştir. Araştırma sonucunda vergi planlamasının kazanç yönetimi üzerinde olumsuz etkisi olduğu, ertelenmiş vergi yükümlülüklerinin ise kazanç yönetimi üzerinde önemli bir etkisi olmadığı, ancak eşzamanlı olarak ertelenmiş vergi yükümlülükleri ve vergi planlamasının kazanç yönetimi üzerinde önemli bir pozitif etkisi olduğu, tespit edilmiştir.

Salah (2019) tarafından Mısır Menkul Kıymetler Borsasında kayıtlı 127 firmanın verilerinin değerlendirilmesi ile gerçekleştirilen çalışmada ertelenmiş vergi, gelir vergileri ve vergi planlamasının kazanç yönetimi üzerindeki etkisi incelenmiş, vergi planlaması ile kazanç yönetimi arasında net ertelenmiş vergi yükümlülüklerinin aracı olarak rolü araştırılmıştır. Araştırma sonucunda vergi planlamasının kazanç yönetimi üzerinde doğrudan etkisi olmadığı ancak, net ertelenmiş vergi yükümlülükleri yoluyla kazanç yönetimi üzerinde önemli bir dolaylı etkiye sahip olduğu tespit edilmiştir.

Ulusal Literatürden Örnekler;

Yereli, Kayalı ve Yeğinboy (2012) tarafından yapılan çalışmada; ertelenmiş vergilerin finansal tablolar üzerindeki etkisi bazı finansal oranlar yardımıyla ortaya konulmaya çalışılmıştır. Çalışmada, ertelenmiş verginin aktif kârlılık, özkaynakların kârlılığı ve finansman oranına etkisinin azalış yönünde (negatif) olduğu tespit edilmiştir.

Ergin ve Ayanoğlu (2016) tarafından yapılan çalışmada; ertelenmiş vergilerin mali yapı oranları ile kârlılık oranları üzerindeki etkisi araştırılmıştır. Araştırma sonucunda; Ertelenmiş vergi hesaplanmasının şirketlerin kârlılığını pozitif yönde etkilediği, mali yapı oranları üzerindeki etkisinin ise ortalamada oldukça önemsiz olduğu tespit edilmiştir.

Cavlak ve Cebeci (2017) tarafından yapılan çalışmada, ertelenmiş verginin şirketlerin finansal tablolarında nasıl yer aldığı, zaman içindeki seyri, dönem net kârını nasıl etkilediği ve yıllar itibariyle nasıl raporladıkları, ertelenmiş verginin toplam aktif/pasif içindeki oranı ile vergi öncesi kâra oranı incelenmiştir. Araştırma sonucunda; ertelenmiş vergi gelir/giderinin vergi öncesi kâra oranının incelenmesinde, şirketlerin toplam ertelenmiş vergilerinin 2008-2011 yılları arasında gelir, bu yıllardan sonra ise gider olarak gerçekleştiği görülmüştür. Ertelenmiş vergi gelir/giderinin dönem vergi giderine oranının incelenmesinde, sonucun pozitif çıktığı yıllarda ertelenmiş

vergi gideri, negatif çıktığı yıllarda ertelenmiş vergi gelirinin ortaya çıktığı tespit edilmiştir.

Cengiz ve Tosunoğlu (2017) tarafından yapılan çalışmada; Ertelenmiş vergilerin finansal raporlamadaki yeri ve öneminin belirlenmesine yönelik bir araştırma yapılmıştır. Yapılan analiz sonucunda, ertelenmiş verginin genel olarak finansal araçlardan, karşılıklardan, maddi ve maddi olmayan duran varlıklardan, kullanılmamış ve gelecekte kullanılacak olan geçmiş yıl zararlarından ve vergi avantajlarından, çalışanlara sağlanan fayda ve karşılıklardan, ülke riski değerlendirme farkından, stoklardan, hasılatlardan ve türev araçlarından kaynaklandığı tespit edilmiştir. Ertelenmiş vergilerin finansal tablolarda önemli etkilere neden olduğu görülmüştür.

6. UYGULAMA

6.1. Araştırmanın Amacı

Araştırmanın amacı, ertelenmiş vergilerin dönem net kârına etkisini ve etkinin yönünü incelemek, hedef kârı elde etmek için kâr yönetimi stratejisi olarak kullanılabilirliğini test etmektir.

6.2. Araştırmanın Örnekleme

Bu çalışmada, Kamuyu Aydınlatma Platformu” (<https://www.kap.org.tr/tr/>) sayfasında yer alan sektörler ara yüzü kullanılarak tarama yapılmış, hisseleri BİST’te işlem gören, imalat alt sektörü olarak “Gıda, İçecek ve Tütün Sektöründe” faaliyet gösteren 27 şirketin finansal tablo verileri analiz edilmiştir.

6.3. Araştırmanın Yöntemi

BİST’te Gıda İçecek ve Tütün Sektöründe işlem gören ve Türkiye muhasebe standartları TMS/ TFRS’ye göre raporlama yapan 27 şirketin 2017-2019 yıllarına ait finansal tablo verilerinden faydalanılarak dönem net kârı ile ertelenmiş vergi ilişkisi içerik analizi yöntemi ile incelenmiştir. Araştırmada, ertelenmiş vergilerin dikkate alınarak raporlandığı finansal tablolardan yola çıkılarak ertelenmiş vergiler dikkate alınmadan geleneksel muhasebe yöntemine göre finansal tablolar raporlanmış olsaydı dönem net kârının alacağı değerlerin ne olacağı hesaplanmıştır. Daha sonra her iki durumdaki değerler yıllar itibariyle karşılaştırılarak, ertelenmiş verginin dönem net kârına etkisi ve yönü araştırılmıştır.

6.4. Araştırmanın Bulguları ve Değerlendirilmesi

Analize dahil edilen şirketlerin ertelenmiş vergi ve kâr/zarar durum bilgileri yıllar itibariyle aşağıda gösterilmiştir.

Tablo 2. 2017 Yılı Ertelenmiş Vergi ve Kâr/Zarar Durum Bilgileri (1.000TL)

Sıra	Şirket Kodları	Ert. Vergi Varlığı	Ert. Vergi Borcu	Sür.Fa. Vergi Öncesi Kâr	Ert. Vergi Gelir / Gideri	Dönem Vergi Gideri	Toplam vergi yükü	Net Dönem K/Z	
								Ertelenmiş verginin raporlanmış halindeki değeri	Ertelenmiş vergi raporlanmamış olsaydı alacağı değer
1	ALYAG	0	1.070	-6.126	-266	-292	-558	-6.684	-6.418
2	AEFES	307	1.908	483	-19	-158	-177	306	325
3	AVOD	617	1.874	358	50	-327	-277	81	31
4	BANVT	21.928	41.024	286.753	-13.660	-18.995	-32.655	254.098	267.758
5	CCOLA	0	408	421	-48	-91	-139	282	330
6	DARDL	1.577	77	-20.984	179	0	179	-20.805	-20.984
7	EKIZ	0	0	-978	0	0	0	-978	-978
8	ERSU	1.465	4.099	1.314	-174	-118	-292	1.022	1.196
9	FRIGO	0	1.573	1.191	-320	-3	-323	868	1.188
10	KENT	17.670	0	49.886	5.426	-15.074	-9.648	40.238	34.812
11	KERVT	33.279	60.660	96.269	-16.079	-13.511	-29.590	66.679	82.758
12	KNFRT	5.792	0	10.866	4.755	-86	4.669	15.535	10.780
13	KRSTL	4.866	1.596	3.672	114	-571	-457	3.215	3.101
14	MERKO	0	1.051	-16.154	2.382	0	2.382	-13.772	-16.154
15	OYLUM	1.832	1.568	-1.042	-15	0	-15	-1.057	-1.042
16	PENGD	0	396	-14.741	-100	0	-100	-14.841	-14.741
17	PETUN	0	19.986	63.325	2.959	-6.972	-4.013	59.312	56.353
18	PINSU	1.960	0	-19.947	231	0	231	-19.716	-19.947
19	PNSUT	0	31.960	40.946	6.905	-768	6.137	47.083	40.178
20	SELGD	75	447	618	-186	-11	-197	421	607
21	TATGD	151	0	64.725	-2.204	-1.338	-3.542	61.183	63.387
22	TKURU	36	0	83	7	0	7	90	83
23	TUKAS	10.285	0	5.004	1.289	0	1.289	6.293	5.004
24	TBORG	18	12	382	-3	-71	-74	308	311
25	ULUUN	3.484	2.931	19.334	4.080	-6819	-2.739	16.595	12.515
26	ULKER	46	146	524	-11	-68	-79	445	456
27	VANGD	0	2.499	1.931	5	0	5	1.936	1.931
TOPLAM		105.388	175.285	568.113	-4.703	-65.273	-69.976	498.137	502.840

**Tablo 3. 2018 Yılı Ertelenmiş Vergi ve Kâr/Zarar Durum Bilgileri
(1.000TL)**

Sıra	Şirket Kodları	Ert. Vergi Varlığı	Ert. Vergi Borcu	Sür.Fa.Vergi Öncesi Kâr	Ert. Vergi Gelir / Gideri	Dönem Vergi Gideri	Toplam vergi yükü	Net Dönem K/Z	
								Ertelenmiş verginin raporlanmamış halindeki değeri	Ertelenmiş vergi raporlanmamış olsaydı alacağı değer
1	ALYAG	1.364	0	-33.226	-1.843	-302	-2.145	-35.371	-33.528
2	AEFES	867	2.089	630	-53	-262	-315	315	368
3	AVOD	3.947	1.834	-8.208	3.309	-367	2.942	-5.266	-8.575
4	BANVT	30.554	42.567	94.177	3.805	-16.917	-13.112	81.065	77.260
5	CCOLA	8	549	555	-28	-167	-195	360	388
6	DARDL	1.559	70	-70.179	-20	0	-20	-70.199	-70.179
7	EKIZ	0	0	-4.045	0	0	0	-4.045	-4.045
8	ERSU	1.740	4.070	405	-296	-61	-357	48	344
9	FRIGO	0	2.430	3.654	57	0	57	3.711	3.654
10	KENT	22.796	0	69.715	2.616	-16.463	-13.847	55.868	53.252
11	KERVIT	59.951	65.128	-42.012	22.905	-14.384	8.521	-33.491	-56.396
12	KNFRT	4.282	0	36.077	-1.475	-1.001	-2.476	33.601	35.076
13	KRSTL	7.853	2.006	-11.873	2.584	-14	2.570	-9.303	-11.887
14	MERKO	0	4.841	-32.044	1.188	-	1.188	-30.856	-32.044
15	OYLUM	2.165	3.559	-64	271	-58	213	149	-122
16	PENGD	5.232	0	-4.806	5.541	-23	5.518	712	-4.829
17	PETUN	0	24.381	64.755	-1.236	-1.402	-2.638	62.117	63.353
18	PINSU	0	2.723	-23.017	940	-	940	-22.077	-23.017
19	PNSUT	0	39.969	36.534	13.222	-540	12.682	49.216	35.994
20	SELGD	114	482	557	3	-83	-80	477	474
21	TATGD	995	0	41.395	1.037	-3.855	-2.818	38.577	37.540
22	TKURU	157	0	-1.447	121	-	121	-1.326	-1.447
23	TUKAS	17.917	0	28.524	7.101	0	7.101	35.625	28.524
24	TBORG	21	20	549	-5	-116	-121	428	433
25	ULUUN	12.601	7.579	22.835	7.605	-10.535	-2.930	19.905	12.300
26	ULKER	41	239	974	-68	-118	-186	788	856
27	VANGD	0	1.776	279	505	-304	201	480	-25
TOPLAM		174.164	206.312	170.694	67.786	-66.972	814	171.508	103.722

Tablo 4. 2019 Yılı Ertelemiş Vergi ve Kâr/Zarar Durum Bilgileri
(1.000TL)

Sıra	Şirket Kodları	Ert. Vergi Varlığı	Ert. Vergi Borcu	Sür. Fa. Vergi Öncesi Kâr	Ert. Vergi Gelir / Gideri	Dönem Vergi Gideri	Toplam vergi yükü	Net Dönem K/Z	
								Ertelemiş verginin raporlanmış halindeki değeri	Ertelemiş verginin raporlanmamış olsaydı alacağı değer
1	ALYAG	502	554	8.933	-1.484	0	-1.484	7.449	8.933
2	AEFES	694	3.073	1.945	-199	-450	-649	1.296	1.495
3	AVOD	3.560	2.354	17.575	-389	-500	-889	16.686	17.075
4	BANVT	41.445	92.336	140.923	9.557	-39.909	-30.352	110.571	101.014
5	CCOLA	101	662	1.189	34	-281	-247	942	908
6	DARDL	2.678	26	4.083	1.240	0	1.240	5.323	4.083
7	EKIZ	0	0	3.102	0	0	0	3.102	3.102
8	ERSU	338	4.475	4.008	-1.052	-108	-1.160	2.848	3.900
9	FRIGO	0	1.497	10.746	686	0	686	11.432	10.746
10	KENT	19.454	0	31.288	-2.370	-4.249	-6.619	24.669	27.039
11	KERVT	74.839	68.141	205.517	10.794	-57.388	-46.594	158.923	148.129
12	KNFRT	1.655	0	23.668	-2.648	-2.336	-4.984	18.684	21.332
13	KRSTL	7.198	1.591	1.039	-240	-110	-350	689	929
14	MERKO	0	853	-19.766	3.990	0	3.990	-15.776	-19.766
15	OYLUM	2.322	3.509	1.596	190	0	190	1.786	1.596
16	PENGD	0	13.215	-8.018	-322	-7	-329	-8.347	-8.025
17	PETUN	0	28.259	56.563	1.194	-11.563	-10.369	46.194	45.000
18	PINSU	0	8.020	-31.460	-1.291	0	-1.291	-32.751	-31.460
19	PNSUT	0	36.690	25.419	9.712	-451	9.261	34.680	24.968
20	SELGD	78	1.288	3.707	-357	-98	-455	3.252	3.609
21	TATGD	1.035	0	71.952	-1.853	-8.056	-9.909	62.043	63.896
22	TKURU	0	0	-1.270	77	0	77	-1.193	-1.270
23	TUKAS	47.770	0	77.684	29.506	0	29.506	107.190	77.684
24	TBORG	27	26	552	1	-116	-115	437	436
25	ULUUN	6.393	7.931	36.041	-6.606	-2.440	-9.046	-26.995	33.601
26	ULKER	33	195	1.249	-6	-232	-238	1.011	1.017
27	VANGD	0	3.624	-7.514	-1.854	0	-1.854	-9.368	-7.514
TOPLAM		210.122	278.319	660.751	46.310	-128.294	-81.984	524.777	532.457

Yukardaki tabloların toplam sektör itibariyle incelenmesinden, 2017, 2018 ve 2019 yıllarında şirketlerin toplam ertelenmiş vergi yükümlülüklerinin (borçlarının) (EVB) toplam ertelenmiş vergi varlıklarından (EVV) daha fazla olduğu tespit edilmiştir. Ancak, 2017 yılında ertelenmiş vergi giderinin, 2018 ve 2019 yılında ise ertelenmiş vergi gelirinin olduğu gözlenmiştir.

Çalışmada daha önce açıklandığı üzere, $EVV > EVB \Rightarrow$ Ertelenmiş Vergi Geliri, $EVV < EVB \Rightarrow$ Ertelenmiş Vergi Gideri oluşur. Fakat ertelenmiş vergi varlığı ile ertelenmiş vergi borcunun birbiriyle mahsuplaştırabilmesi için TMS 12 Gelir Vergisi Standardının 71-76. Maddelerinde belirtilen koşulların oluşması gerekmektedir. Bu maddelerde mali tablolardaki mevcut vergi borç ve alacakların birbirinden mahsup edilerek mi yoksa ayrı ayrı mı gösterileceği konusuna açıklık getirilmiştir (Sevinç, 2003, s.117). Dolayısıyla şirketlerin ertelenmiş vergi gelir ve gider rakamlarının doğru bir şekilde değerlendirilerek yorumlanabilmesi için TMS 12’de belirtilen mahsup koşulları ile şirketlerin bu koşulları taşıyıp taşımadığının göz önünde bulundurulması gerekmektedir. Bu çalışma, şirketlerin finansal tablolarının TMS 12 Standardında belirtilen şartlara uygun olarak hazırlandığı varsayımı ile gerçekleştirilmiş, mahsup koşulları araştırılmamıştır.

Çalışmada ertelenmiş vergi gelir ve giderinin net dönem kârına etkisi, ertelenmiş verginin raporlanmış olduğu net dönem K/Z değeri ile raporlanmamış olsaydı alacağı değer karşılaştırılarak incelenmiştir. Ertelenmiş verginin raporlandığı net dönem kârı değerinin raporlanmamış olsaydı alacağı değere göre 2017 ve 2019 yıllarında daha düşük, 2018 yılında ise daha yüksek olduğu tespit edilmiştir. Aynı zamanda 2018 yılında ertelenmiş verginin raporlandığı dönem net kârının vergi öncesi kârdan daha fazla olduğu, şirketlerin mali kârı artırmadan dönem net kârını artırma yolunu tercih etmiş oldukları görülmüştür.

Tablo 5. Ertenmiş Vergilerin Kâr Değişiminin Yönüne Etkisi

Sıra	Şirket Kodları	Pozitif						Negatif					
		Kârda Artış (%)			Zararda Azalış (%)			Kârda Azalış (%)			Zararda Artış (%)		
		2017	2018	2019	2017	2018	2019	2017	2018	2019	2017	2018	2019
1	ALYAG	-	-		-	-		-	-	20,0	4,0	5,2	
2	AEFES	-	-		-			6,2	16,8	15,4	-		
3	AVOD	61,7	-		-	62,8		-		2,3	-		
4	BANVT	-	4,7	8,6	-			5,4			-		
5	CCOLA	-	-	3,6	-			17,0	7,8		-		
6	DARDL	-	-	23,3	0,9			-			-	0,03	
7	EKIZ	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
8	ERSU	-	-		-			17,0	616,6	36,9	-	-	
9	FRIGO	-	1,5	6,0	-	-		36,9	-		-	-	
10	KENT	13,5	4,7		-	-		-	-	9,6	-	-	
11	KERVT	-	-	6,8	-	68,4		24,1	-		-	-	
12	KNFRT	30,1	-		-	-		-	4,4	14,2	-	-	
13	KRSTL	3,5	-		-	27,8		-	-	34,8	-	-	
14	MERKO	-	-		17,3	3,9	25,3	-	-		-	-	
15	*OYLUM	-	181,9	10,6	-	-		-	-		1,4	-	
16	*PENGD	-	778,2		-	-		-	-		0,7	-	3,8
17	PETUN	5,0	-	2,6	-	-		-	2,0		-	-	
18	PINSU	-	-		1,2	4,3		-	-		-	-	3,9
19	PNSUT	14,7	26,9	28,0	-	-		-	-		-	-	
20	SELGD	-	0,6		-	-		44,2	-	11,0	-	-	
21	TATGD	-	2,7		-	-		3,6	-	3,0	-	-	
22	TKURU	7,8	-		-	9,1	6,5	-	-		-	-	
23	TUKAS	20,5	20,0	27,5	-	-		-	-		-	-	
24	TBORG	-	-	0,2	-	-		1,0	1,2		-	-	
25	**ULUUN	24,6	38,2		-	-		-	-		-	-	224,5
26	ULKER	-	-		-	-		2,5	8,6	0,6	-	-	
27	*VANGD	0,3	105,2		-	-		-	-		-	-	19,8
ORTALAMA		18,7	105,9	11,7	6,5	29,4	16,0	15,8	93,9	14,8	2,0	2,6	63,0

*2018 yılında OYLUM, PENGD, VANGD zarardan kâra geçiş yaptığından kâr artışı olarak gösterilmiştir.

**2019 yılında ULUUN kârdan zarara geçiş yaptığından zarar artışı olarak gösterilmiştir.

Yukardaki tabloda, şirketlerin ertelenmiş vergilerinin raporlanmamış olsaydı alacağı değere göre hesaplanan net dönem K/Z değeri ile ertelenmiş verginin raporlandığı net dönem K/Z değeri arasındaki fark hesaplanarak kâr değişiminin yönü ve oranı tespit edilmiştir.

2017 yılında ertelenmiş verginin raporlanması ve raporlanmaması hallerinin ikisinde de 20 şirket kâr, 7 şirket zarar etmiş görülmektedir. Ertelenmiş vergiler kâr eden şirketlerin yarısında kârda artış yönünde, diğer yarısında azalış yönünde etki göstermiştir. Kâr artışı yönünde görülen etkinin oranın azalış yönüne göre daha fazla olduğu görülmüştür. Zarar eden 7 şirketten biri ertelenmiş vergi raporlaması yapmamıştır. Diğer 6 şirketin 3'ünde zararda azalış, 3'ünde zararda artış etkisi görülmüştür. Zarar azalışı yönünde görülen etkinin oranının artış yönüne göre daha fazla olduğu tespit edilmiştir. Toplamda ertelenmiş verginin dönem net kârına pozitif yönde etkisi ortalama olarak $(18,7+6,5=)$ % 25,2; negatif yönde etkisi $(15,8+2,0=)$ 17,8 olmuştur. Bu sonuçlara göre ertelenmiş verginin dönem net kârını pozitif yönde etkilediği görülmüştür.

2018 yılında ertelenmiş verginin raporlanmaması halinde 12 şirketin zarar, 15 şirketin kâr edeceği, raporlanması nedeniyle 9 şirketin zarar 18 şirketin kâr ettiği görülmektedir. Bu durumda 3 şirkette ertelenmiş verginin raporlanması şirketlerin zarardan kâra geçmesini sağlamıştır. Zarar eden 9 şirketin 6'sında zararda azalış, 2'sinde zararda artış görülmüştür. Bir şirket ertelenmiş vergi raporlaması yapmamıştır. Kâr eden 8 şirkette kârda artış etkisi, 7 şirkette kârda azalış etkisi görülmüştür. Toplamda ertelenmiş verginin dönem net kârına pozitif yönde etkisi ortalama olarak $(105,9+29,4=)$ % 135, 3; negatif yönde etkisi $(93,9+2,6=)$ 96,5 olmuştur. Bu sonuçlara göre ertelenmiş verginin dönem net kârına etkisinin pozitif yönde daha fazla olduğu görülmüştür. Üç şirkette zarardan kâra geçiş etkisinin fazla olması toplamda etkinin derecesini artırmıştır.

2019 yılında ertelenmiş verginin raporlanmaması halinde 5 şirketin zarar, 22 şirketin kâr edeceği, raporlanması nedeniyle 6 şirketin zarar, 21 şirketin kâr ettiği görülmektedir. Bu durumda bir şirkette ertelenmiş vergi gider etkisi göstererek kârdan zarara geçilmesine neden olmuştur. Kâr eden şirketlerin 10'unda kârda artış, 10'unda kârda azalış, zarar eden şirketlerin 2'sinde zararda azalış, 2' sine zararda artış etkisi görülmüştür. Toplamda ertelenmiş verginin dönem net kârına pozitif yönde etkisi ortalama olarak $(11,7+16,0=)$ % 27,7; negatif yönde etkisi $(14,8+63,0=)$ %77,8 olmuştur. Bu sonuçlara

göre ertelenmiş verginin dönem net kârına etkisinin negatif yönde daha fazla olduğu görülmüştür. Ancak toplamda görülen bu negatif etki, bir şirkette kârdan zarara geçiş etkisinin fazla olmasından kaynaklanmıştır.

Bu sonuçlara göre, kâr artışı ve zarar azalışı yönünde pozitif etki gösteren şirketlerde ertelenmiş vergi gelirinin, kâr azalışı ve zarar artışı yönünde negatif etki gösteren şirketlerde ertelenmiş vergi giderinin raporlandığı tespit edilmiş ve sonuçların Phillips ve ark.(2003) ve Wijayanti (2006) tarafından yapılan araştırma sonucu ile örtüştüğü görülmüştür.

7. SONUÇ

Muhasebenin ihtiyatlılık ve dönemsellik ilkeleri ile vergi kanunlarına göre gelirin elde edilmesi ilkesinden kaynaklanan geçici farklar nedeniyle oluşan ticari kâr-mali kâr farkı ertelenmiş vergiler yoluyla düzeltilerek mali tablolara yansıtılmaktadır. Ertelenmiş vergilerin dönem net kârına etkisini ve etkinin yönünü incelemek, hedef kârı elde etmek için kâr yönetimi stratejisi olarak kullanılabilirliğini test etmek amacıyla bu çalışma yapılmıştır. Araştırma BİST’te Gıda İçecek ve Tütün Sektöründe işlem gören ve Türkiye muhasebe standartları TMS/ TFRS’ye göre raporlama yapan 27 şirketin 2017-2019 yıllarına ait finansal tablo verilerine uygulanmıştır. Araştırmada analize konu şirketlerin ertelenmiş vergilerinin raporlanmamış olsaydı alacağı değere göre hesaplanan net dönem K/Z değeri ile ertelenmiş verginin raporlandığı net dönem K/Z değeri karşılaştırılmış, ertelenmiş verginin dönem net kârına etkisi ve kâr değişiminin yönü tespit edilmeye çalışılmıştır. Araştırma sonucunda ertelenmiş verginin etkisinin daha çok kârda artış ve zararda azalış olarak pozitif yönde olduğu görülmüştür. Kâr artışı ve zarar azalışı yönünde pozitif etki gösteren şirketlerde ertelenmiş vergi gelirinin, kâr azalışı ve zarar artışı yönünde negatif etki gösteren şirketlerde ertelenmiş vergi giderinin raporlandığı tespit edilmiştir. Elde edilen bu sonuçlara göre, ertelenmiş verginin dönem kârını önemli ölçüde etkilediği ve kâr yönetimi stratejisi olarak kullanılabileceği sonucuna varılmıştır.

Bu çalışma belli bir zaman diliminde “Gıda İçecek ve Tütün Sektöründe” işlem gören şirketlerin finansal tablolarına uygulanan sınırlı bir çalışma olduğundan belli bir dönem ve sektörün bilgilerini sunmaktadır. Farklı sektörlerde ve daha geniş bir zaman diliminde yapılması halinde sonuçlar değişebilir.

Bu araştırma sonucu, ertelenmiş vergilerin etkilerinin yönetilmesine özel dikkat gösterilmesi ve şirketin performans ölçümünde değerlendirilmesi konusunda yöneticilere, yöneticilerin kullandıkları takdir yetkilerinin objektif ve rasyonel çerçevede mi yoksa manipülasyon amacıyla mı olduğunun belirlenmesi konusunda denetçilere yol gösterici olabilir. Ayrıca, araştırmacıların dikkatlerini ertelenmiş vergilere yansıyan fırsatçı davranışlara yöneltmeye teşvik edebilir.

KAYNAKÇA

5520 sayılı Kurumlar vergisi Kanunu. (13.06.2006). Ankara : Resmi Gazete (26205 sayılı)

Adıgüzel, H. (2018). Muhasebe Literatüründe Kazanç Yönetimi Teknikleri. *Muhasebe ve Vergi Uygulamaları Dergisi*, 11 (1), 63-76.

Akdoğan, N. (2006). UMS 12-Gelir Vergileri Standart Hükümlerine Göre Dönem Karından İndirilecek Vergi Giderinin Hesaplanması ve Ertelemiş Vergilerin Muhasebeleştirilmesi. *Muhasebe ve Denetime Bakış*, 17, 1-18.

Alfian, R., and Nurdayadi, B.(2019). The Impact of Deferred Tax Expense and Tax Planning Toward Earnings Management and Profitability. *Jurnal Bisnis Dan Akuntansi*, 21(2), 215-236.

Altuk Özden, E ve Ataman B.(2014). Kâr Yönetimi ve Yöntemleri. *Marmara Üniversitesi Öneri Dergisi*, 11(42): 12-25.

Cavlak, H. ve Cebeci, Y. (2017). Ertelemiş Vergi Unsurlarının Analizi. *Finans Ekonomi ve Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 2(1), 48-60.

Cengiz, S. ve Tosunoğlu B. (2017). Ertelemiş Vergiye Neden Olan Faktörlerin İncelenmesi: Bankacılık Sektöründe Bir Uygulama. *The Journal of International Scientific Researches*, 2(7), 67-81.

Çalış, Y. E. ve Özöncel Y. (2017). TMS 12 Gelir Vergileri Standardı Kapsamında Ertelemiş Vergi ve Muhasebeleştirilmesi. *Eurasian Academy of Sciences Eurasian Business & Economics Journal*, 10, 128- 146.

Dinç, E. (2007). Muhasebe ve Vergi Kuralları Arasındaki İlişki ve Gelir Vergileri (TMS 12) Standardının Muhasebe Uygulamalarına Etkisi. *Erciyes Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 28, 21-48.

Ergin, N.E ve Ayanoğlu Y. (2015). Ertelemiş Vergilerin Finansal Tablo Kullanıcıları Açısından Önemi. *Gazi İktisat ve İşletme Dergisi*, 1(1), 77-104.

Ergin, N.E. (2016). Ertelemiş Vergi Nedir?: Teorik Altyapı. Erişim Adresi:

- <http://www.vergidunyasi.com.tr/Makaleler/6986>. Erişim Tarihi 07.02.2020.
- Ergin, N.E ve Ayanoğlu Y. (2016). Ertelenmiş Vergilerin Finansal Tablolar Üzerindeki Etkilerinin Oran Analizi Yöntemi Kullanılarak İncelenmesi. *Muhasebe Bilim Dünyası Dergisi*, 18(3), 575 - 603.
- Habanec, P. (2018). Relationship Between Deferred Tax Category And Stock Prices in Pharmacy. *Acta Universitatis Agriculturae et Silviculturae Mendelianae Brunensis*, 66(6), 1469-1475.
- Karakaya, G. ve Sevim, C. (2016). TMS-12 Gelir Vergileri Standardına Göre Ertelenmiş Vergi Kavramı ve Bir Uygulama. *Journal of Accounting, Finance and Auditing Studies*, 2(3), 255-270.
- Kılıç, E. (2008). TMS/UMS 12 Gelir Vergilerine İlişkin Türkiye Muhasebe Standardı. Erişim Adresi:http://www.batiymm.com.tr/makale-80-TMS_UMS_12_Gelir_Vergilerine_%C4%B0li%C5%9Fkin_T%C3%BCrkiye_Muhasebe_Standard%C4%B1.aspx. Erişim Tarihi 07.02.2020.
- Lukic, R. (2017). Deferred Taxes in Trade. *Review of International Comparative Management*, 18(5), 527- 544.
- Özkan, A.** (2009). TMS-12 Gelir Vergileri Standardına Göre Ertelenmiş Vergiler ve Muhasebe Uygulamaları. *Erciyes Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 32, 97-112.
- Özcan, A. (2016). UMS 12 Gelir Vergileri Standardı Çerçevesinde Ertelenmiş Verginin Muhasebeleştirilmesi. *İşletme ve İktisat Çalışmaları Dergisi*, 4(4), 144-150.
- Özulucan, A. ve Keleş, D. (2018). TMS 12: Gelir Vergileri Standardı Kapsamında Ertelenmiş Vergilerin Muhasebeleştirilme Esasları. *İda Academia Muhasebe ve Maliye Dergisi*, 1(1), 27-48.
- Rosharlianti, Z. and Hidayet, R. (2019). The Effect of Tax Planning and Deferred Tax Liabilities On Earn Management. *Economics and Accounting Journal*, 2(2), 124 -132.
- Sakin, T. (2016), Kâr Yönetimi ve Türkiye'deki Kâr Yönetimi Çalışmalarının Değerlendirilmesi, G.Yücel içinde, *Seçmeler 2016* (s.181-192), İstanbul Üniversitesi İşletme Fakültesi Muhasebe Enstitüsü.
- Salah, W. (2019). Does Deffered Tax Madiate The Relationship Between Tax Planning and Earnings Management?. *Atasu Journal*, 2(23), 65-85, DOI:10.21608/atasu.2019.38332.

Sevinç, F. (2003). 12 Numaralı Uluslararası Muhasebe Standardı ve Diğer Ülkelerdeki Uygulamalar Çerçevesinde Ertelenmiş Vergi ve Finansal Tablolara Yansımaları. (Uzmanlık Yeterlilik Tezi) Türkiye Cumhuriyeti Merkez Bankası Muhasebe Genel Müdürlüğü, Ankara.

Sümer Göğüş, E.H. (2010). Ertelenmiş Vergi ve Muhasebeleştirilmesi, *Mali Çözüm Dergisi*, 101, 13-29.

Şimşek, H.(2015). *Deferred Tax and Earnings Management*. Erasmus School of Economics Master Accounting & Auditing, Erasmus University Rotterdam.

Tekşen, Ö. (2010). TMS 12 Gelir Vergileri Standardına Göre Ertelenmiş Verginin İncelenmesi ve Muhasebeleştirilmesi. *Süleyman Demirel Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 15(2), 297-317.

Vuckovic-Milutinovic, S. and Lukic; R. (2013). Analysis of Deferred Taxes in the Business Environment in Serbia. *Economia. Seria Management*, 16(1), 25-38.

Yereli, A., Kayalı, N. ve Yeğınboy.Y. (2012). TMS 12- Gelir Vergileri Standardına Göre Ertelenmiş Vergi Varlığı ile Yükümlülüklerinin Muhasebeleştirilmesi ve Mali Tablolar Üzerindeki Etkisi. *Dayanışma Dergisi*, 114, 16-26.